

Az Anyegin Eugén új kiadványáról

A Testvériség-Egység kiadóvállalat nemrégén jelentette meg Puskin örökértékű alkotását. Ezer érv szól a mű kiadása mellett és mégis sajnálkozunk kell, hogy ilyen kiadásban látott napvilágot. A kiadóvállalat a világ-irodalom klasszikusainak új kiadásával hasznos munkát végez és égető szükségét pótol, igyekszik megszüntetni mindazokat a hiányosságokat, amelyeket éppen ezen a téren tapasztal író, olvasó, nevelő és diák egyaránt. A klasszikusok nagyrészt az ember nem úgy olvassa, mint futó olvasmányt szokott; a könyvtárból kölcsönzött könyvnek nincsen meg az a meleg, baráti intimitása, mint azoknak, amelyeket meghitt pillanatokban emelünk le könyvállványunkról és mélyedünk el bennük. Ez a Puskin-kiadás kétségetlenül sok embert ajándékoz majd meg az igazi olvasmány örömeivel, sok ember válik e könyv boldog tulajdonosává. Éppen ebből a szempontból vizsgálva kell néhány hiányosságot említenünk, amelyeket könnyűszerrel ki lehetett volna küszöbölni alaposabb rendezői és szerkesztői munkával. De menjünk sorjában.

Bérczy Károly fordítása kétségtől a magyar fordítás-irodalom egyik remeke, Arany János Hamletje, Babits Isteni színjátéka és Vilkár Béla Kalevala fordítása mellett az ő Anyeginje is örök értéke marad irodalmunknak. Ezt bizonyítják az állandó utánnyomások is. Pár ilyen különböző időközben megjelent Anyegin-kiadást hasonlítottam össze. Az utolsó, ami a kezembe került, 1944-ből való volt. Megállapítottam, hogy a kisebb sajtóhibáktól eltekintve valamennyi szöveg szerint megegyezik egymással, betűszerint átvéve mindazt, amit Bérczy akkor, a XIX. század második felében jónak látott a magyar olvasóközönségnek megmagyarázni. Természetesen azóta sok minden megváltozott és az újabb Anyeginnek már az avasság szagát árasztották magukból. Nem volt, aki lerázza az évtizedek porát Bérczy halhatatlan művéről egészen máig. A Kiadó észrevette, hogy kellene valamit tenni az új kiadás sajtó alá rendezésekor; a legnagyobb hiányosság mégis éppen az, hogy keveset tett, vagy, ha tett is, bizony legtöbbször fölösleges munkát végzett.

Kezemben van a mű 1949-es moszkvai kiadása, és hasonlítgatom a szöveget a mi új kiadásunkkal. Rögtön az első oldalaknál csodálkozva álllok meg: minek ez a nagy ceremónia? Miért kell ennyire szétdarabolni az orosz kiadásban annyira összetartozó szöveget? A mi kiadásunkban előbb jön a bevezető vers. Hogyan, hogyan nem, de a francia nyelvű mottó érthetetlen módon a következő oldalon magánosan áll, anélkül, hogy megkíséreltük volna a francia nyelvet nem ismerő magyar közönségnek magyarra fordítani. Külön oldalra kerültek a fejezetek számai és mottói is (legtöbbször két vagy három sor egy teljes oldal!) De magában a szövegben is van elég melléfogás. Például nem tudom józan ésszel megmagyarázni, miért volt szükséges így szedetni néhány versszakot:

- 1 Minél kevésbé forr a vérünk
- 2 A nőknek udvarolva: ők
- 3 Annál jobban epednek értünk
- 4 S biztos hálóra ejthetők.
- 5 Sőt a sivár romlottság hajdan
- 6 Dicsőségét kereste abban,
- 7 Hogy érzélem és szeretet stb.

(Testvériség-Egység kiadása: 91 oldal)

Összehasonlítva az orosz és az év jelzés nélkül megjelent magyar kiadás-
sal jöttem csak rá, hogy ezek a szerencsétlenül szedett számok hiányzó versszak-
okat jelölnek. Tehát azt jelentik ezek a számok, hogy csak a hetedik vers-
szaknál kezdődik a fejezet, az első hat versszak hiányzik. Ilyen zavart minden-
hol találunk, ahol hiányzó versszak van.

Helyesen tette a kiadó és szép kezdeményezés volt tőle, hogy a nemrég
felfedezett X. fejezetet is meg akarta jelentetni magyarul. Hiányt pótol ezzel.
De nézzük meg közelebbről, hogyan is oldotta meg a fordító ezt a kérdést.
Bérczy Anyegin fordításának megvan a maga hája, sajátos hangulata, amit
nem lett volna szabad figyelmen kívül hagynia a kiegészítőnek, mikor a szö-
veghez nyúlt. Egyáltalában nem talállok elfogadható magyarázatot arra vonat-
kozólag, hogy miért kellett csupán értelmi fordítást adni és miért nem fordí-
tottunk úgy, hogy igyekeztünk volna Bérczy szövegéhez alkalmazni a fordí-
tás stíluslemeit. Csak így adtuk volna teljes egészében a hiányzó magyar
Anyegin. Ugyanígy helyes volt kiegészíteni a Bérczy szövegében ki-pontozott
részeket, de ott is ugyanazt kell felrónunk, mint a kérdéses X. fejezetnél.
Ugyanakkor főlöseges munkának éreztük az összehasonlítást szolgáló és ér-
telmi fordításba köztölt részeket a IV. fejezetből. Ehelyett inkább stílusos pótlá-
sokat vártunk, nem ilyen babra-munkát.

A verses szöveg után Bérczy Károly Puskin-tanulmánya következik,
amely a maga korában bizonyára színvonalas, magvas tanulmány volt a nagy
orosz költőről, de amit 1951-ben megjelentetni még kegyeleltből sem lett volna
szabad. Azóta rengeteg új dolgot világítottak meg Puskin életére vonatkozólag
is, a marxista kritika rostáján is átmentek már művei és nem tartjuk helyén-
valónak egy száz év előtti álláspontot, képviselő tanulmány újrányomását, rossz
helyesírással. A legszembetűnőbb hibákra hívom fel a figyelmet ezen a helyen.
Az orosz neveket végig, az egész tanulmányban következetesen németül olvasta
Bérczy és azután úgy írta le fonetikusán. Így lett Lomonoszovból Lomonos-
soff, Karamzinből Karamsin, Zsukovszkiból Zsukovszky (!)
Krilovból Kriloff és Gogolyból Gogol, Derzsavinból Derzhávin.
Természetesen a magyarázatok is meghaladtak már, újakat kellett volna
írni a kiadónak. Nem jobb megoldás lett volna, ha mondjuk Bjelinszki Pus-
kin tanulmányát fordítottuk volna le, vagy egy újabbkeletű és elfogadható
Puskin értékelést, ha már nem találtunk nálunk embert, aki vállalkozott volna
erre a munkára?

Még a kötet alakja is fölötte izléstelen. Láttunk már néhány egészen
szépköntösű könyvet kirakatainkban, azonban ez a kiadás a betűtípustól kezdve
a könyv formájáig izléstelen és csunya. A könyv formája nagy és amélett még
lapos is. Mikor szokunk már le erről a köntös-használatról? A betűk is hatal-
masak és durvák. Elfelejtettük, hogy nem mesés könyvet akarunk adni gyer-
meink kezébe, hanem olvasóknak akarunk hasznos és esztétikai élvezetet adó
remekművet adni.

Bori Imre